

Teresa Domańska-Felczak, Tomasz Felczak, Serhiy Zabolotnyy

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

SYTUACJA FINANSOWA WYBRANYCH SPÓŁDZIELNI MLECZARSKICH O ODMIENNYCH STRATEGIACH UDZIELANIA KREDYTU HANDLOWEGO

*FINANCIAL SITUATION OF THE SELECTED DAIRY COMPANIES WITH DIFFERENT
STRATEGIES OF GRANTING TRADE CREDIT*

Słowa kluczowe: spółdzielnia mleczarska, sytuacja finansowa, kredyt handlowy, zarządzanie należnościami

Key words: dairy cooperative, financial situation, trade credit, accounts receivable management

JEL codes: G0, G30, G32

Abstrakt. Celem opracowania jest określenie sytuacji finansowej wybranych spółdzielni mleczarskich w zależności od stosowanej strategii udzielania kredytu handlowego. W analizie zastosowano wskaźniki płynności finansowej, skorygowanej rentowności oraz zadłużenia. Badaniem objęto 18 polskich spółdzielni mleczarskich. Sytuacja finansowa spółdzielni mleczarskich różniła się w zależności od przyjętej strategii udzielania kredytu handlowego. Spółdzielnie stosujące konserwatywną strategię udzielania kredytu handlowego charakteryzowały się niższą rentownością i płynnością finansową, a także wyższym poziomem zadłużenia w porównaniu do podmiotów o strategiach agresywnych. Świadczyło to o wyższej efektywności finansowej spółdzielni o agresywnych strategiach udzielania kredytu handlowego. Stosowanie agresywnej strategii udzielania kredytu handlowego mogło przyczynić się do stymulowania popytu, a w następstwie do wzrostu przychodów ze sprzedaży oraz poprawy rentowności.

Wstęp

Spółdzielnia mleczarska jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, którego skład osobowy, jak również fundusz udziałowy mogą ulegać zmianom [Dz.U. 30. poz. 210]. Prowadzenie działalności gospodarczej w formie spółdzielni opiera się na odrębnych zasadach, tzw. zasadach spółdzielczych [Pietrzak 2006]. Zgodnie z definicją według ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze, spółdzielnia mleczarska w interesie swoich członków prowadzi przede wszystkim wspólną działalność gospodarczą. Ponadto spółdzielnia może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków i ich środowiska [Dz.U. 30. poz. 210]. Spółdzielnia mleczarska jest zatem specyficzną formą gospodarki żywnościowej, która ma dwoisty charakter [Zuba 2009].

Spółdzielcza forma własności ma duże znaczenie w przetwórstwie mleka, które jest jedną z kluczowych sfer agrobiznesu w Polsce [Pietrzak 2010]. Pomimo stale zmniejszającej się liczby podmiotów w tym sektorze, spółdzielczość nadal odgrywa ważną rolę w gospodarce żywnościowej [Chmielewska, Mądra 2008]. Spółdzielnie mleczarskie cechujące się dużą żywotnością i efektywnością ekonomiczną [Kata 2016], należą do sektora o dużym rozproszeniu i stosunkowo niewielkiej przeciętnej wielkości przedsiębiorstw, które są znacznie mniejsze od światowych liderów [Pietrzak 2007]. Jednak w ostatnich latach obserwuje się nasilenie procesów koncentracji w branży, co może przyczynić się do wzrostu zaangażowania mocy produkcyjnych oraz zagospodarowania zwiększonej produkcji rolniczej.

Ocena ekonomiczno-finansowa spółdzielni nabiera coraz większego znaczenia, zwłaszcza biorąc pod uwagę odmienne cele i uwarunkowania działalności podmiotów z tego sektora w stosunku do innych jednostek gospodarczych. W odróżnieniu od większości przedsiębiorstw,

zapewnienie ciągłości działania spółdzielni mleczarskich odnosi się nie tylko do stabilności zatrudnienia, ale również do pozyskania rynków zbytu dla dostawców, którzy są zarazem członkami spółdzielni [Domańska, Felczak 2017]. Realizacja celów zarządczych, jak i statutowych spółdzielni, jest możliwa przez efektywne wykorzystanie posiadanego majątku i kapitału. Szczególnie istotnym elementem majątku obrotowego przedsiębiorstw produkcyjnych są należności handlowe, które powinny podlegać optymalizacji. Z punktu widzenia zarządzających nie jest to zagadnienie proste, ponieważ wielkość i struktura należności jest skutkiem realizacji odpowiedniej polityki kredytowej wobec kontrahentów oraz osiąganego w wyniku tych działań poziomu sprzedaży [Iwin-Garżyńska, Adamczyk 2009]. Polityka kredytowa podmiotu gospodarczego rozumiana jest jako zbiór zasad i procedur dotyczących przede wszystkim ustalania rodzaju, terminu i wysokości płatności, jakie dokonują kontrahenci za dostarczone wyroby gotowe, towary i usługi [Motylska-Kuźma, Wieprow 2013]. Natomiast strategia jest pojęciem szerszym i oznacza kombinację celów, do których zmierza jednostka oraz zasad postępowania, za pomocą których stara się je osiągnąć [Porter 1992]. W ramach zarządzania kredytem handlowym wyróżnia się strategię agresywną, konserwatywną i umiarkowaną. Pierwsza charakteryzuje się dążeniem do maksymalizacji wielkości sprzedaży, za pomocą łagodnej polityki ściągania należności. Strategia konserwatywna polega na stosowaniu restrykcyjnej polityki kredytowania odbiorców, zwłaszcza w zakresie przestrzegania terminów płatności [Krzemińska 2005]. Natomiast strategia umiarkowana jest kombinacją pewnych elementów strategii agresywnej oraz konserwatywnej [Wędzki 2000]. Wybór strategii udzielania kredytu handlowego może być uzależniony m.in. od relacji z kontrahentami, pozycji na rynku, a także od wyznaczonych celów organizacji.

Materiały i metodyka badań

Celem opracowania jest określenie sytuacji finansowej wybranych spółdzielni mleczarskich w zależności od stosowanej strategii udzielania kredytu handlowego.

Badaniem objęto 18 spółdzielni mleczarskich, które w 2014 roku prowadziły działalność gospodarczą oraz podlegały badaniu i ogłaszaniu sprawozdań finansowych w Monitorze Spółdzielczym B. Źródłowe dane pochodziły z jednostkowych, rocznych sprawozdań finansowych spółdzielni mleczarskich, które sporządzono zgodnie z ustawą o rachunkowości [Dz.U. 1994. nr 121. poz. 591, z poz. zm.] oraz z przeprowadzonego kwestionariusza wywiadu z pracownikami działu księgowości badanych podmiotów w 2016 roku.

W celu przeprowadzenia badań dokonano pewnych założeń. Zakwalifikowane spółdzielnie mleczarskie na koniec okresu musiały posiadać zobowiązania krótkoterminowe z tytułu dostaw i usług. Doboru obiektów do badania dokonano w sposób celowy. Próbę badawczą podzielono na trzy grupy ze względu na stosowaną przez zarządzających spółdzielniami mleczarskimi strategię kredytu handlowego, określoną za pomocą wskaźnika polityki kredytowej (tab. 1). Wskaźnik polityki kredytowej obliczono jako relację cyklu należności do średniego terminu płatności faktur. Wskaźnik ten informuje, w jakim stopniu cykl należności odbiega od terminu płatności faktur, a tym samym wyznacza charakter stosowanej strategii wobec kontrahentów. W badanej zbiorowości przedział tego wskaźnika wahał się w granicach od 0,3 do 2,1, a średnia wielkość wyniosła 1,1.

W grupie spółdzielni o konserwatywnym podejściu do kredytowania kontrahentów odnotowano średni wskaźnik polityki kredytowej na poziomie 0,6, a jego przedział kształtował się w granicach od 0,3 do 0,7, a zatem nieznacznie powyżej średniej w całej grupie. W spółdzielniach stosujących agresywną strategię średni poziom wskaźnika polityki kredytowej osiągnął wielkość 1,7. W grupie podmiotów, które stosowały umiarkowaną strategię udzielania kredytu handlowego, wskaźnik polityki kredytowej kształtował się w przedziale od 0,8 do 1,1, a średni jego poziom wyniósł 1,0. Oznacza to, że zarządzający spółdzielniami mleczarskimi w tej grupie, dostosowując się do warunków panujących w sektorze oraz wymagań kontrahentów, stosowali elementy zarówno agresywnej, jak i konserwatywnej strategii.

Tabela 1. Liczebność próby badawczej

Table 1. Research sample size

Wyszczególnienie/Specification	Strategia udzielania kredytu handlowego/ Strategy of granting trade credit			
	konserwatywna/ conservative	umiarkowana/ moderate	agresywna/ aggressive	łącznie/ total
Przedział wskaźnika polityki kredytowej/ Range of the credit policy indicator	0,3-0,7	0,8-1,1	1,3-2,1	0,3-2,1
Średni wskaźnik polityki kredytowej w grupie/ Average ratio of trade credit policy	0,6	1,0	1,7	1,1
Liczebność/Sample size	6	6	6	18

Źródło: opracowanie własne

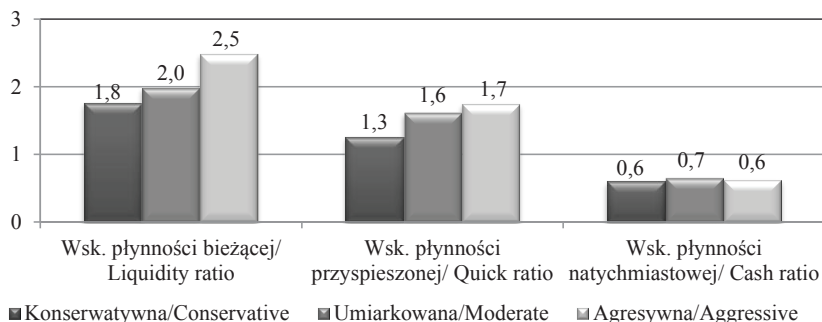
Source: own study

Ocena zależności między przyjętą strategią udzielania kredytu handlowego a sytuacją finansową spółdzielni mleczarskich wymagała obliczenia odpowiednich wskaźników finansowych. W celu określenia sytuacji finansowej spółdzielni mleczarskich zastosowano wskaźniki płynności finansowej, skorygowanej rentowności oraz zadłużenia. Następnie dokonano porównania sytuacji finansowej badanych podmiotów w wyodrębnionych grupach.

Wyniki badań

Na rysunku 1 zaprezentowano średni poziom wskaźników płynności finansowej spółdzielni mleczarskich w zależności od charakteru stosowanej strategii udzielania kredytu handlowego. Zarządzający spółdzielniami mleczarskimi o konserwatywnych strategiach, w których cykl należności krótkoterminowych z tytułu dostaw i usług był krótszy do średniego terminu płatności faktur, utrzymywali niższy poziom wskaźników płynności bieżącej i przyspieszonej (odpowiednio 1,8 oraz 1,3) niż w pozostałych grupach. W spółdzielniach o agresywnej strategii udzielania kredytu handlowego odnotowano wyższy poziom płynności bieżącej i przyspieszonej (2,5 oraz 1,7). W grupie spółdzielni, w których zarządzający stosowali umiarkowaną strategię udzielania kredytu handlowego, średni wskaźnik bieżącej płynności wyniósł 2,0, natomiast wskaźnik przyspieszonej płynności 1,6.

Analiza wskaźnika płynności natychmiastowej obrazuje wpływ udziału należności na uzyskiwane wskaźniki płynności finansowej. Wskaźnik ten utrzymywał się w granicach 0,6-0,7 w wyodrębnionych grupach spółdzielni mleczarskich. Jednocześnie spółdzielnie o strategiach

Rysunek 1. Wskaźniki płynności finansowej spółdzielni mleczarskich

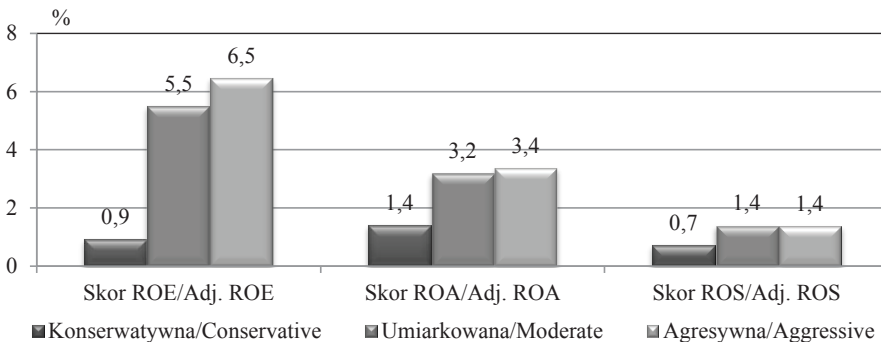
Figure 1. Liquidity ratios of dairy cooperatives

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

agresywnych cechowały się stosunkowo większą różnicą między wskaźnikiem płynności bieżącej a natychmiastowej (1,1) niż jednostki o strategiach konserwatywnych (0,7) i umiarkowanych (0,9). Oznacza to, że zarządzający, stosując bardziej liberalne podejście w zakresie udzielania kredytu handlowego oraz mniej restrykcyjną politykę windykacyjną, maksymalizowali wartość należności krótkoterminowych, co prowadziło do wzrostu poziomu płynności finansowej. Potwierdzało to duże znaczenie instrumentów kredytu kupieckiego w kształtowaniu płynności finansowej spółdzielni mleczarskich o agresywnych strategiach kredytowania odbiorców.

Na rysunku 2 przedstawiono średni poziom wskaźników rentowności spółdzielni mleczarskich w zależności od przyjętej strategii udzielania kredytu handlowego. Wskaźniki skorygowanej rentowności obliczono jako relację sumy zysku netto i wpłat na fundusz udziałowy do wartości aktywów ogółem, funduszu własnego oraz przychodów ze sprzedaży. Suma wpłat na fundusz udziałowy w bieżącym roku stanowiła dodatkową nadwyżkę środków pieniężnych.

Rysunek 2. Wskaźniki skorygowanej rentowności spółdzielni mleczarskich

Figure 2. Adjusted profitability ratios of dairy cooperatives

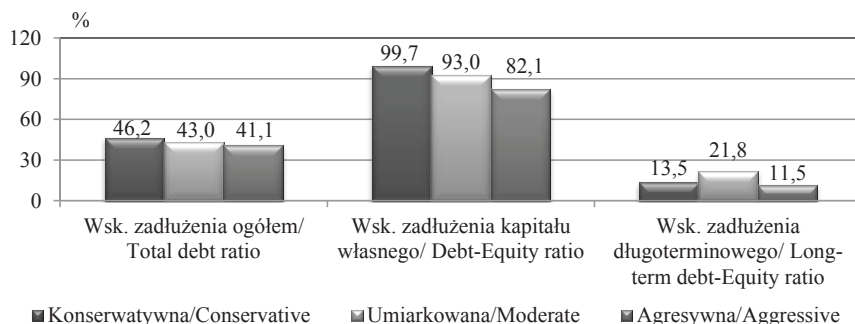
Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Najniższy poziom skorygowanej rentowności uzyskiwały spółdzielnie stosujące konserwatywną strategię udzielania kredytu kupieckiego (Skor ROE – 0,9%, Skor ROA – 1,4%, Skor ROS – 0,7%). Natomiast najwyższe wskaźniki skorygowanej rentowności odnotowano w spółdzielniach o agresywnej strategii kredytowania kontrahentów (odpowiednio: 6,5, 3,4, i 1,4%). Oznacza to, że zarządzający spółdzielniami stosującą agresywną strategię udzielania kredytu handlowego, skutecznie wspierali sprzedaż przez stymulowanie popytu, co przyczyniało się do generowania ponadprzeciętnych zysków.

Średnie wskaźniki zadłużenia spółdzielni w zależności od stosowanej strategii udzielania kredytu handlowego zaprezentowano na rysunku 3. Poziom zadłużenia spółdzielni mleczarskich w zależności od stosowanej strategii wykazywał umiarkowane zróżnicowanie. Najwyższym poziomem zadłużenia ogółem (46,2%) oraz kapitału własnego (99,7%) charakteryzowały się spółdzielnie stosujące konserwatywną strategię udzielania kredytu handlowego. Wynikało to z niższego poziomu kapitału obrotowego netto w tej grupie jednostek gospodarczych. Jednocześnie wyższe zadłużenie wymagało lepszego synchronizowania terminów wpływu środków pieniężnych z oczekującymi na zapłatę zobowiązaniami wobec kontrahentów. W spółdzielniach o agresywnej strategii kredytu handlowego udział kapitału obcego kształtował się na poziomie 41,1%, natomiast zadłużenie kapitału własnego wyniosło 82,1%.

W przypadku wskaźnika zadłużenia długoterminowego najwyższy jego poziom, tj. 21,8%, stwierdzono w spółdzielniach o umiarkowanej strategii udzielania kredytu handlowego. W spółdzielniach stosujących agresywną strategię odnotowano najniższy poziom tego wskaźnika, co mogło wynikać z faktu, że zarządzający dużą część udzielanego kredytu handlowego finansowali zobowiązaniami krótkoterminowymi.

Rysunek 3. Wskaźniki zadłużenia spółdzielni mleczarskich

Figure 3. Debt ratios of dairy cooperatives

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Wnioski

W opracowaniu przedstawiono sytuację finansową wybranych spółdzielni mleczarskich w zależności od stosowanej strategii udzielania kredytu handlowego. W toku przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Zarządzający spółdzielniami mleczarskimi stosowali zróżnicowane podejście do kredytowania odbiorców. Różnice w uzyskiwanym poziomie wskaźnika polityki kredytowej wskazują na odmienne podejście do polityki ściągania należności, zarówno pod względem terminu zapłaty oferowanego kontrahentom, jak i ze względu na zrealizowany cykl należności z tytułu dostaw i usług. Sytuacja finansowa spółdzielni mleczarskich, w zależności od stwierdzonego charakteru strategii udzielania kredytu handlowego, była zróżnicowana. Jednocześnie stosowana strategia w znacznym stopniu mogła być uzależniona od kondycji finansowej spółdzielni mleczarskich.
2. Spółdzielnie stosujące konserwatywną strategię udzielania kredytu handlowego charakteryzowały się stosunkowo niską rentownością i płynnością finansową oraz wysokim poziomem zadłużenia, podczas gdy jednostki z grupy agresywnej generowały znacznie wyższy poziom rentowności oraz płynności bieżącej i przyspieszonej. Świadczyło to o wyższej efektywności finansowej podmiotów o agresywnych strategiach udzielania kredytu handlowego.
3. W spółdzielniach z grupy konserwatywnej preferowano sprawdzonych kontrahentów, którzy dokonywali zapłaty przed wskazanym terminem płatności. W przypadku spółdzielni stosujących agresywną strategię, udzielanie kredytu handlowego mogło wpływać stymulująco na popyt na wytwarzane produkty mleczarskie, a w następstwie przyczyniać się do wzrostu przychodów ze sprzedaży. Wydłużanie terminów zapłaty mogło jednak powodować zwiększenie ryzyka działalności gospodarczej, a w konsekwencji prowadzić do zaburzenia kredytowania oraz trudności w terminowym regulowaniu własnych zobowiązań.

Literatura/Bibliography

- Chmielewska Marzena, Magdalena Mądra. 2008. Optymalizacja struktury sprzedaży w spółdzielni mleczarskiej (The optimization of the structure of sales in the cooperative creamery). *Roczniki Nauk Rolniczych. Seria G* 95 (2): 60-67.
- Domańska Teresa, Tomasz Felczak. 2017. Zróżnicowanie sytuacji finansowej spółdzielni mleczarskich w Polsce (The differentiation of financial situation in dairy cooperatives in Poland). *Zarządzanie Finansami i Rachunkowość* 5/4: 5-18, doi: 10.22630/ZFiR.2017.5.4.22.
- Iwin-Garzyńska Joanna, Adam Adamczyk. 2009. *Wybrane zagadnienia finansów przedsiębiorstw* (Selected issues of corporate finance). Warszawa: PWE.

- Kata Ryszard. 2016. Spółdzielczość w Polsce na tle innych krajów Unii Europejskiej – stan i współczesne wyzwania (Cooperatives in Poland comparing to other countries of the European Union – current situation and contemporary challenges). *Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy* 9: 67-86.
- Krzemińska Danuta. 2009. *Wiarygodność kontrahenta w kredycie kupieckim* (The credibility of the contractor in the trade credit). Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Motyłska-Kuźma Anna, Joanna Wieprow. 2013. *Decyzje finansowe w przedsiębiorstwie* (Financial decisions in the enterprise). Warszawa: Difin.
- Pietrzak Michał. 2006. *Efektywność finansowa spółdzielni mleczarskich – koncepcja oceny* (Financial efficiency of dairy cooperatives – the concept of evaluation). Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- Pietrzak Michał. 2007. Skala spółdzielni mleczarskich a ich wyniki ekonomiczno-finansowe w latach 1999-2005 (Scale of cooperatives versus their financial performance in 1999-2005). *Roczniki Nauk Rolniczych/ Seria G* 93 (2): 107-117.
- Pietrzak Michał. 2010. Klasyczne i dedykowane wskaźniki oceny efektywności spółdzielni mleczarskich na przykładzie uczestników IV Rankingu Forum Spółdzielczości Mleczarskiej (Classic and specific efficiency ratios of dairy cooperatives on the example of participants of IV Ranking organised by Dairy Cooperatives Forum). *Roczniki Nauk Rolniczych. Seria G* 97 (4): 172-182.
- Porter Michael E. 1992. *Strategia konkurencji. Metody analizy sektorów i konkurentów* (Competition strategy. Methods for analyzing sectors and competitors). Warszawa: PWE.
- Ustawa z dnia 16 września 1982 r. *Prawo Spółdzielcze* (Cooperative Law). Dz.U. 30. poz. 210.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. *o rachunkowości* (The Accounting Act). Dz.U. 1994. nr 121. poz. 591, z poz. zm.
- Wędzki Dariusz. 2000. *Teoria zintegrowanego zarządzania kredytem handlowym w przedsiębiorstwie* (Theory of integrated trade credit management in an enterprise). Kraków: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie.
- Zuba Maria. 2009. Spółdzielnie mleczarskie trwają formą agrobiznesu (Dairy cooperatives – sustainable form of the agribusiness system). *Zeszyty Naukowe WSEI w Lublinie. Ekonomia* 1: 167-175.

Summary

The goal of the research was to determine financial situation of selected dairy cooperatives according to their strategies of trade credit. Ratios of liquidity, modified profitability and debt were used in the analysis. The research covered 18 dairy cooperatives operating in Poland. The financial situation of dairy cooperatives differed according to a trade credit strategy. Dairy cooperatives with conservative strategies of trade credit were characterized by the lower profitability and liquidity as well as higher debt ratios than companies using aggressive strategies. This gave an evidence of higher financial efficiency of entities with aggressive strategies of trade credit. Application of aggressive strategy of trade credit could stimulate the demand for goods and result in rising revenues and profitability.

Adres do korespondencji

mgr Teresa Domańska-Felczak

ordid.org/0000-0003-0162-036X

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Finansów, tel. 22 593 42 25

e-mail: teresa_domanska@sggw.pl

dr Tomasz Felczak

ordid.org/0000-0003-0502-5816

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Finansów, tel. (22) 593 42 43

e-mail: tomasz_felczak@sggw.pl

dr Serhiy Zabolotnyy

ordid.org/0000-0003-4701-0495

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Finansów, tel. (22) 593 42 73

e-mail: serhiy_zabolotnyy@sggw.pl